

Antakya'daki Suriyeli Mültecilerin Gündelik Yaşam Pratikleri

Daily life experience of Syrian refugees in Antakya

Deniz Cengiz^{*1}, E. Murat Özgür², Selin Yıldız¹

¹Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Kilis

²Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Ankara

Öz: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 26 Nisan 2018 tarihli verilerine göre Türkiye halen 3.588.877 mülteciye (ülke nüfusunun %4.4'ü oranında) ev sahipliği yapmaktadır ve bu rakam, ülkesi dışına kaçmak zorunda kalan 5.6 milyon Suriyelinin %63'üne karşılık gelmektedir. Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin %93.5'i geçici koruma altındaki kentsel mülteciler durumundadır. En fazla kentsel mülteci barındıran kent, 550.486 kişi ile İstanbul olurken; ikinci sırada 425.139 kişiyle (barınma merkezlerindekiyle birlikte 442.586 kişi) Antakya gelmektedir (GİGM, 2018). Antakya, en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ikinci kent olmanın dışında, nüfusuna oranla en yüksek oranda (%28.1) Suriyeli mültecinin yaşadığı ikinci kenttir (ilk sırada %95.6 ile Kilis yer almaktadır). Antakya'yı diğer kentsel yerleşimlerden farklı kılan üçüncü özellik, buranın Suriyeliler için tarihsel ve kültürel bağlamda ayrı bir öneme sahip olmasıdır. Bu çalışma, Türkiye ile Suriye arasındaki sınır hattında yer alan ve en fazla mülteci çeken kentlerden bir olan Antakya'daki Suriyelilerin Türkiye'ye zorunlu göç süreci ve gündelik yaşam pratiklerini sosyo-mekânsal perspektiften incelemeyi amaçlamaktadır. Bu araştırmanın verisi, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) ve Antakya'da yaşayan bazı mahallelerdeki Suriyeli mültecilerle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerle oluşturulmuştur. Bu çalışma, nitel bir araştırma olarak tasarlandı. Katılımcıların görüşmelerde yarı yapılandırılmış sorulara verdikleri cevaplardan elde edilen veriler betimsel ve içerik olarak analiz edilmiştir. Çalışmanın bulguları, coğrafi ve kültürel yakınlığın, önceki ulusaşırı ve ağ bağlantılarının ve olası iş fırsatlarının mültecilerin Antakya'ya göç ve yerleşme yeri seçim sürecinde etkili olduğuna işaret ediyor. Bununla birlikte Suriyeli mülteciler, kent yaşamına ve yerel işgücü piyasasına katılma, kendi işyerlerini açma, Türkçe öğrenme, çocuklarını okula gönderme, Antakya'da düşük kirali konut bölgelerinde mekânsal toplanma ve topluluk oluşturma, köken ülkede kalanlarla bağ ve bağlantılarını sürdürme eğilimi gösteriyor ve geri dönebileceklerinden kuşku duymaktadır.

Anahtar kelimeler: Zorunlu Göç, Suriyeli Mülteciler, Antakya, Kümelendirme.

Abstract: This study aims to examine the forced immigration process and daily life practices of the Syrians in Antakya, one of the most refugee cities in the border line between Turkey and Syria, from socio-spatial perspectives. The data of this research was formed with in-depth interviews with 20 Syrian refugee participants living in Antakya. This study was designed as a qualitative research and the rich data obtained from the responses of the participants to semi-structured questions in the interviews were analysed descriptively and contextually. The findings of the study indicate that geographical and cultural affinity, previous transnational and network connections and possible employment opportunities are effective for refugees in Antakya migration and settlement selection process. Syrian refugees, however, are inclined to participate in urban life and the local labor market, to open their own businesses, to learn Turkish, to send their children to school, to organize community gathering and community in low rented housing areas in Antakya, to maintain ties and links with those in the country of origin, there hear. Turkey, which tends to be a migrant country with different dynamics, has been influenced by an asylum seeker of a size which is caused by the conflict atmosphere in Syria which has been going on for about five years.

Keywords: Forced Migration, Syrian Refugees, Antakya, Clustering.

* İletişim yazarı: Deniz Cengiz, e-posta: dcengiz@kilis.edu.tr

1. Giriş

Gündelik yaşam genel olarak, toplumdaki bireylerin günlük zaman bütçesi içerisinde yer tutan beslenme, giyinme, barınma, uyuma vb. faaliyetlerini kapsamaktadır (Tekeli, 2009). Bunlar yiyecekler, giyecekler, eşyalar vb. özel nesnelere gerçekleşen faaliyetlerdir. Bütün bunlar (nesnelere ve faaliyetler) bir bütünlük içinde o toplumun maddi kültürünü oluşturmaktadır (Lefebvre,1968). Gündelik yaşamdaki bireyin faaliyetleri arasında iki faaliyet türünden bahsetmek mümkündür; Bunlardan birisi iş ve diğeri ise eğlencedir (Tekeli, 2009). Gündelik yaşam, bireylerin siyasal ya da toplumsal hareketlere bir eleştiri olabildiği gibi, bireylerin kendi yaptıkları üzerinde düşünerek, mutluluğu aradığı bir yaşam olgusu olarak düşünülebilir. (Tekeli, 2009).

Certau gündelik yaşamı kavramını, bireyin konuşma, okuma, hareket etme, alış veriş yapma vb. yaşam pratikleri yani işleri yapma biçimleri üzerinden giden bir yaklaşımla değerlendirmektedir (Carteu, 1988). Gündelik pratikler, toplumsal yaşamın yeniden üretiminde hayati bir öneme sahiptir (Köse, 2008).

“Gündelik yaşam kavramının kendisinde belli bir belirsizlik göze çarpmaktadır. Her şeyden önce, gündelik yaşam nerededir? Çalışmada mı, yoksa serbest zamanda mı? Aile ve özel yaşamda mı, yoksa kültürün dışındaki “yaşamsal deneyim” anlarında mı? Bu sorulara verilebilecek ilk yanıt şu olabilir: Gündelik yaşam, bu üç alanın ya da fenomenin tümünde birden gelişir ve tümü tarafından içerilmiştir. Bu üç farklı alanın bütünlüğü içinde vardır ve somut bireyi belirleyen de budur” (Lefebvre, 1958).

Gündelik hayat kavramının merkezileşmesi, çalışmanın yükselişiyle aynı doğrultuda bir üretim biçimi olarak kapitalizmin, bir tüketim biçimi olarak popüler kültürün ve bir toplum biçimi olarak kitle toplumunun merkezileşmesi anlamına gelmektedir (Öcal, 2017). Kentte yaşayan bireyin gündelik yaşantısında meydana gelen değişiklik, doğal olarak günlük yaşantısını sürdürdüğü mekânlarda çeşitli kullanımlara ve yeni mekânların oluşumuna sebep olmaktadır. Bu anlamda kentin gündelik yaşamı, çok sayıda bireyin gündelik yaşamına mekân oluşturan sonsuz bir çeşitlilik ve üretim içermektedir (Yalçın, 2005). Gündelik yaşantının içerisindeki aktörler olan kentliler, gündelik yaşantılarını değişimle ve değişen kentle yeniden tasarlamaya başlarlar. Teknolojik gelişmeler ve çalışma hayatının yeniden biçimlendirilmesi, gündelik hayata daha yoğun bir katılım ve bireyin daha çok boş zamana sahip olmasına neden olmaktadır (Gemici, 2007). Gündelik yaşamın tüm mekânsal görünümü tüketim ilişkileri çerçevesinde yeniden yapılanmaktadır (Yırtıcı, 2002).

Tarihsel süreç içerisinde toplumların yaşadığı olgu ve olaylar (savaş, çatışma, ayrımcılık, kıtlık, katliam vb.), yaşanan göç ile birlikte hedef ülkedeki toplumla etkileşim sonucunda bu toplulukların birçok alanda olduğu gibi, kendi gündelik yaşantılarında da birtakım farklılaşmaların (iş, eğlence, yiyecek ve giyecek) meydana gelmesine sebep olmaktadır. Bu bağlamda Antakya ilçesindeki Suriyeli mülteciler, yaşadıkları mahallelerde mekânsal görünümü yeniden üretmekte ve kendilerine özgü gündelik yaşam pratiklerini sergilemektedirler.

Amaç, Materyal ve Yöntem

Bu çalışma, Antakya'daki Suriyelilerin gündelik yaşam pratiklerini sosyo-mekânsal perspektiften incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma nitel bir araştırma olarak tasarlandı. Araştırmanın verileri gözlem ve derinlemesine görüşme teknikleri kullanılarak elde edilmiştir. Ayrıca, Antakya ilçesindeki 95 mahallede yaşayan Suriyeli mültecilerle ilgili bazı veriler ilgili mahalle muhtarlıklarından, bazı istatistik veriler de Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kaynaklarından temin edilmiştir. Bununla birlikte elde edilen bu veriler ArcGIS 10.4 yazılımı kullanılarak analiz edilmiş ve haritalandırılmıştır. Çalışmanın bulguları betimsel ve içerik analizine tabi tutulmuştur.

Çalışmanın aşağıdaki sorulara cevap vermeyi amaçlamaktadır:

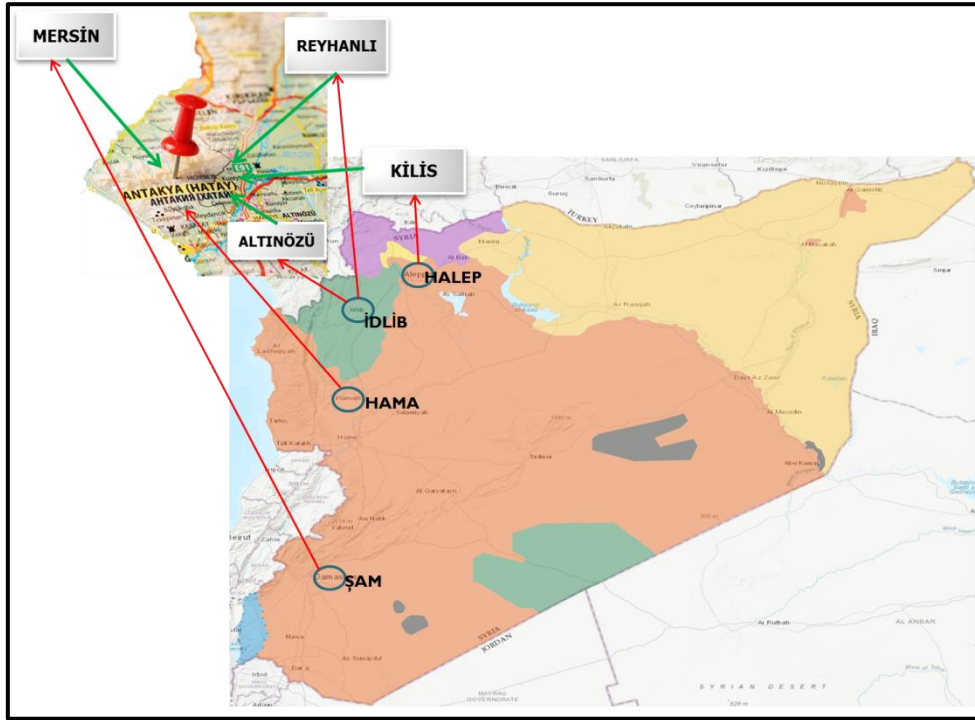
1. Suriyeli mülteciler Antakya'da hangi mahallelerde yaşıyorlar?

2. Suriyeli mülteciler Antakya'da neden belirli mahallelerde toplanma eğilimi göstermektedirler?
3. Suriyeli mülteciler bu mahallerde nasıl bir gündelik yaşam pratiği sergilemektedir?

2. Bulgular

Suriyeli mülteciler, 2011 yılından beri Antakya ilçesine bazen dolaylı, bazen de doğrudan gelip çeşitli mahallelerine yerleşmişlerdir. Nitekim Suriyeli mülteciler coğrafi uzaklığı göz önünde tutarak ilk etapta kaynak bölgeye yakın bir hedef alan (Kilis, Reyhanlı, Altınözü) belirleyerek Türkiye'ye giriş yapmış, daha sonraki süreçte ise iş ve yaşam koşullarında meydana gelen durumlar ve değişen ihtiyaçlar, Suriyeli mültecilerin Antakya'yı son hedef olarak tercih etmelerinde etkili olmuştur. Bazen de önceki mekânsal deneyimler ve mekânla ilgili öncül bilgiler, hedef alan (Mersin) olarak seçilmesinde kaynak bölgeye yakınlıktan ziyade daha öncelikli bir neden olarak görülmektedir (Şekil 1).

Suriyeli mülteciler kaynak alandan, kimi zaman göçmen ağlarını kullanarak (legal kurumlar ya da illegal yapılar), kimi zaman kendi araçlarıyla, kimi zaman da toplu taşıma araçlarını kullanarak hedef alana ulaşmışlardır (Foto 1).

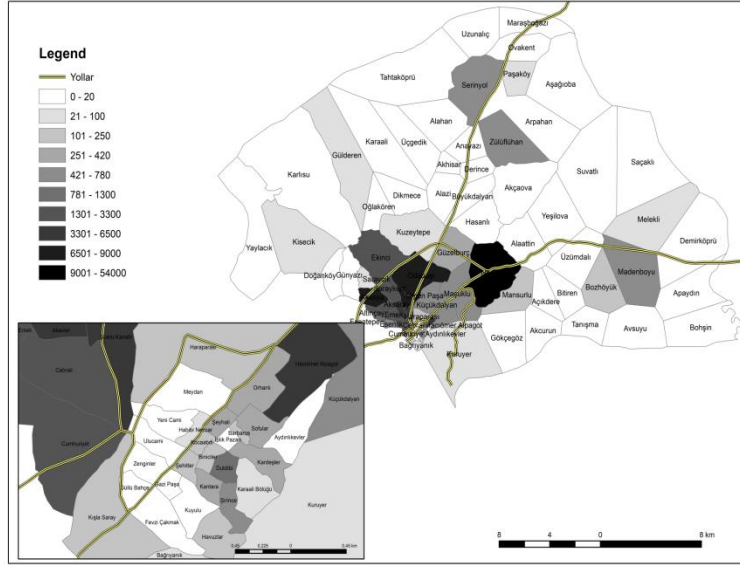

Şekil 1: Suriyeli mülteciler Antakya'ya nasıl geldiler?

Foto 1: Suriyeli mültecilerin hedef ülkeye giriş yöntemleri

Antakya'nın 95 ayrı mahallesinde farklı yoğunlukta yerleşmiş olan Suriyeli mültecilerin en büyük toplanma alanlarının başında Narlıca, Akasya ve Odabaşı mahalleleri gelmektedir (Şekil 2). Nitekim yaklaşık 17.000 yerli nüfusa sahip olan Narlıca Mahallesi muhtarlık verilerine göre 54.000 Suriyeli mülteci yaşamaktadır. Bunun yanı sıra Akasya Mahallesi 9000 ve Odabaşı Mahallesi 7700 Suriyeli mülteci ikamet etmektedir.

Şekil 2: Suriyeli mültecilerin Antakya mahallelerindeki dağılımı

2.1. Suriyeliler Antakya'da nasıl bir yaşam pratiği sergiliyor?

2.1.1. Mahalledeki Gündelik Rutinler

Suriyeli mültecilerin eğitim pratiğinde, Antakya'nın birçok mahallesinde kendilerine tahsis edilen ve faaliyet gösteren okullar bulunuyor, mülteci çocukları buralarda eğitimlerini sürdürüyorlar. Bununla birlikte, dini eğitimlerini pekiştirmeleri amacıyla çocuklarını Kuran kurslarına gönderiyorlar. Sokak pratiği bağlamında ise mahalledeki duvarlarda Suriyeli mülteci gençlerinin duygu ve düşüncelerini yazdığı duvar yazılarına rastlamak mümkündür. Suriyeli mülteci çocukların sokaklarda kendi geleneksel oyunlarının yanı sıra, yerli çocuklardan da etkilenerek oyunlar sergiledikleri göze çarpıyor. Mahallelerde yaşayan Suriyeli mülteci erkeklerin bazıları, kadınların tamamı geleneksel kıyafet giyiyorlar. Boş vakitlerinde nargile kafe gibi eğlence mekânlarında vakit geçiriyorlar.

Foto 2: Çocukların eğitim pratiği

İnanç pratiği bağlamında Suriyeli mülteciler, yerli halkla önemli ölçüde benzer ritüellere sahip olsa da, bayram (kurban ve ramazan) pratiğinde bazı nüans farklılıkları gösteriyor. Nitekim Antakya'da esnaflık yapan yerli halk, dini bayramlarda genellikle bayram ziyaretleri yapar ve işletmelerini bir süreliğine de olsa tatil ederken, aynı mahallede yaşayan ve aynı yerde esnaflık yapan Suriyeli mültecilerin ise günlük iş

rutinlerine devam ettikleri göze çarpmaktadır. Aynı şekilde söz konusu bayramlarda sokakta Suriyeli mültecilerin ve çocukların görünürlüklerinin yerli nüfusa göre daha fazla olduğu da dikkat çekmektedir.

2.1.2. Sokak Pratiği

Dil pratiği bağlamında, Suriyeli mülteciler sokaklarda ve yaşadıkları evlerde birbirleriyle olan iletişimlerini Arapça kurmaktadır. Diğer taraftan Suriyeli mülteciler yerli halkla kısmen de olsa Türkçe iletişim kurmaktadır. Aynı şekilde yerli halk da yaşanan etkileşim sonucu kısmen de olsa Arapça öğrendiğinden ya da ilçede yaşayan nüfusun önemli bir kısmının hâlihazırda anadilinin Arapça olmasından dolayı Suriyeli mültecilerin yerli halkla iletişiminin Arapça üzerinden şekillendiği görülmektedir. Semt pazarlarında çeşitli sebze ve meyve satışının yanı sıra giyim ve ihtiyaç malzemeleri satan Suriyeli mültecilerin alıcıya hitap ederken kullandıkları dilin genellikle Arapça olduğu görülüyor.

2.1.3. İş, Eğitim ve Sosyal Yaşam Pratiği

Pazar pratiği bağlamında, pazarlara getirdikleri ürünleri yerli halka nazaran daha düşük fiyatlara sattıkları için hedef alıcı kitlesinin Suriyelilerin yanı sıra, yerli halktan da oluştuğunu gözlemlemek mümkündür. Suriyeli mülteciler, semt pazarlarında satışa sundukları tarımsal ürünleri kendileri yetiştiriyorlar, bunun yanı sıra kendilerine ait işlettikleri marketlerde Suriye'den getirilen malları satışa sunuyorlar. Nitekim köken ülkeden getirilen ürünler daha düşük maliyete sahip olduğundan, Suriyeli mülteciler için bu durum daha yüksek bir kar elde etme imkânı sunmaktadır.

Foto 3: Ekinci ve Narlıca mahallerindeki semt pazarından bir görünüm

Suriyeli mülteciler kaynak ülkeden getirdikleri ve menşei Suriye olan bazı (süt tozu, sigara, bebek bezi vb.) yiyecek ve diğer tüketim maddelerinin satışını da yapmaktadır. Kendilerine özgü yemekler (Falafel, Kibbe Muhammara, Şam Tatlısı vb.) pişiriyor ve ayrıca satışını yapıyorlar.

İletişim ve medya bağlamında ise Suriye kökenli telefon operatörünün kullanıldığı ayrıca Suriye'nin Radyo ve TV kanallarının izlendiği gözlenmektedir. Sosyal medyada Suriyelilere yönelik evlilik, arkadaşlık sitelerinin yanı sıra ve sosyal medya üzerinden yardımlaşma grupları kurdukları görülmektedir.

Foto 4: Suriyeli mültecilerin iletişim, sosyal medya ve yardımlaşma kanalları

Aidiyet ve iş koşulları; bütün Suriyeli esnafların tabelaları köken ülkeye ait (Dımaşk Lokantası, Azez Teknik, Al Halab Kasabı vb.) anlamları içerdikleri dikkat çekmektedir. Suriyeli kadınların iş hayatında görünürlüğü neredeyse Suriyeli erkekler kadardır. Birçok Suriyeli çocuk sanayinin değişik sektörlerinde çalışma fırsatı bulmuşken, bazıları dilenci, mendil satıcısı, çöpten karton toplayıcısı olarak hayatını kazanmaya çalışmaktadır.

Foto 5: Suriyeli mültecilerin yerel gıda ürünleri

Mülteci girişimi olarak Suriyeli mültecilerin kendi hesabına işletme açtıkları görülmektedir. Nitekim Antakya Ticaret ve Sanayi Odası kayıtlarına göre Suriyeli mülteciler adına kayıtlı 694 adet işletmenin olduğu dikkat çekmektedir (ATSO, 2017). Bunlar, lokanta, kasap, pastane, fırın, bakkal ya da market, oto kiralama, telefon ve bilgisayar tamirhanesi, tekstil ürünleri satışı gibi işletmelerdir. Bunların yanı sıra yerli halkla olan ortak işletme kurdukları da söz konusudur. Suriyeli mülteciler, inşaat ya da tarım işçisi olarak geçici ya da mevsimlik işlerde istihdam imkânı bulurken, tamirci, kaynakçı, oto boyacı, terzi gibi sürekli işçi olarak da çalışmaktadır.

3. Sonuç ve Tartışma

Çalışmanın bulguları, mahalledeki gündelik yaşamın (iş ve mekânsal organizasyonlara katılım) yerel halktan bazı farklılıklar, aynı zamanda benzerlikler taşımaktadır. Burada coğrafi ve kültürel yakınlığın etkili olduğunun izlerini taşıyor. Sonuç olarak, Suriyeli mülteciler, eğitim, dil, din, sosyal yaşam, ekonomik faaliyetler ve kültürel değerler gibi kendilerine özgü yaşam pratiği sergilemektedir. Tekeli (2009)'nin ifade ettiği gibi, gündelik yaşam, bireylerin siyasal ya da toplumsal hareketlere bir eleştiri olabildiği gibi, bireylerin kendi yaptıkları üzerinde düşünerek, mutluluğu aradığı bir yaşam olgusu olarak düşünülebilir. Bu bağlamda Suriyeli mülteciler, iş ve kent yaşamına ile yerel işgücü piyasasına katılıyor, kendi işyerlerini açıyor, semt pazarlarında satıcı ve alıcı konumunda oluyor, hem gündelik hem de kalıcı işçi statüsünde bir yaşam pratiği sergiliyorlar. Gündelik yaşantının içerisindeki aktörler olan Suriyeli mülteciler bir kentli olarak, gündelik yaşantılarını değişimle ve değişen kentle yeniden tasarlamaya başlamaktadır. Ayrıca Suriyeli mülteciler teknolojik gelişmelere bağlı olarak ve çalışma hayatının yeniden biçimlendirilmesi ile birlikte, gündelik hayata daha yoğun bir katılım ve onların daha çok boş zamana sahip olmasına neden olmaktadır. Dil, Kültür ve Eğitim bağlamında, Türkçe öğreniyor, çocuklarını okula gönderiyor, sokakta Arapça konuşuyor, kendi geleneksel-yerel kıyafetlerini kullanıyorlar, kendi geleneksel yemeklerini yaşıyorlar. Yerleşme ve sosyal yapı Antakya'da düşük kirali konut bölgelerinde toplanıyorlar, mülteci topluluğu oluşturuyor, mülteci uluslaşırılması sergiliyorlar.

Referanslar

- ATSO (2017). Antakya Ticaret ve Sanayi Odası raporu.
- Certau M. (1988) *The Practice of Everyday Life*, University of California Press, Berkeley.
- Gemici, F. E. (2007). Gündelik Hayatın, Mekân Pratikleri İle İlişkisinde Yeni Kamusal Alanların Yorumlanması: Alışveriş Merkezleri. İstanbul Teknik Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Lefebvre, H. (1968). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, Metis Yayınları, İstanbul,
- Öcal, S. B. (2017). Felsefenin Külkedisi, Medyanın Prensisi: Gündelik Hayat. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(1).
- Tekeli, İ. (2009) Gündelik Üzerine Düşünceler İstanbul Okuması.
- Yalçın, A. (2007). Metropolde Gündelik Hayat ve Yeni Kavramlar Üzerinden İstanbul Okuması, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Yurtıcı, H. (2002). Tüketicinin Mekânsal Örgütlenmesinin İdeolojisi, Mimarlık ve Tüketim, İstanbul: Boyut Yayın Grubu.